

šího kola Evropské populační konference, mohu prozradit, že se bude konat v září roku 2010 ve Vídni.

Olga Nešporová

Konference *Twenty Years and More: Research into Minority Religions, New Religious Movements and the New Spirituality*. London School of Economics and Political Science, Londýn 16. – 19. dubna 2008

Jednu z nejdůležitějších otázek současných náboženských studií představuje výzkum (v západních společnostech) nových minoritních náboženství. Nejde přitom jen o tzv. nová náboženská hnutí, jimž se religionisté a sociologové náboženství v posledních desetiletích věnovali snad až příliš, ale také o moderní formy etablovaných církví (především letniční protestantismus a charismatický katolicismus), nejrůznější projevy tzv. spirituality, shrnované pod pojmem New Age, a v neposlední řadě o religiozitu imigrantů, neboť například islám v některých evropských zemích dnes už tvoří druhé až třetí nejčastěji deklarované náboženství. Žádná z těchto religijních forem – možná s výjimkou detradicionalizované a individualizované spirituality, pokud její nástup budeme považovat za jednotné hnutí – sice nemá šanci, aby se stala většinou, výrazně však rozšiřují náboženskou pluralitu západních společností a proměňují pohled majority na náboženství.

Obzvláště v západní Evropě, která podle Josého Casanovy vstoupila do postkřesťanské fáze sekularismu/ateismu jako implicitního náboženství. Většina Evropanů totiž věří, že náboženství budou „překonána“ vědeckým poznáním, a jejich současné obnově moc nerozumí, zatímco Američané (obyvatelé Spojených států) si nedovedou představit život bez náboženství, natož nevěřícího prezidenta své země. Výsledkem je, že postoj k minoritním náboženstvím se stává jakýmsi lakmusovým papírkem náboženské tolerance, často ukazujícím její mnohem menší míru v případě těch, již se považují za „vyspělejší“, tedy nenáboženské osoby, a stavějí se militantně či kriticky vůči novým i etablovaným náboženským skupinám. Titíž lidé současně často participují na trhu s tzv. spiritualitou („duchovní“ literatura a působení v médiích, léčitelství a mantické praktiky, magické kameny, některá „duchovní“ tělesná cvičení a bojové techniky atd.), kterou nepovažují na projev religiozity, což je jev dobře známý z řady západoevropských zemí a neméně i z České republiky.

Všechny formy nové religiozity a jejich ne/akceptace v různých společnostech byly diskutovány na londýnské konferenci INFORM (Information Network Focus on Religious Movements) a CESNUR (Centre for Studies on New Religions) pořádané ve spolupráci s ISORECEA (International Study of Religion in Eastern and Central Europe Association) u příležitosti dvacátého výročí vzniku první uvedené organizace, založené britskou socioložkou Eileen Barkerovou jako nezávislá platforma věnující se nehodnotícímu studiu nových náboženských hnutí. Barkerová ve své knize *Stvoření moonisty. Volba*

nebo brainwashing? (Oxford 1984) ukázala, že vstup do tzv. náboženských sekt nemívá charakter „vymytí mozku“, jak se nám snaží namluvit jejich kritici a konkurenti nebo málo znalí novináři, a svoji další kariéru zasvětila objektivnímu informování veřejnosti o těchto skandalizovaných skupinách. V činnosti INFORMu, podobně jako v případě italského CESNURu vedeného Massimo Introvignem, se tak snoubí pregnantní (převážně kvalitativní) sociologický výzkum a analýzy se sociální angažovaností, aniž by tyto organizace podporovaly aprioristickou platformu „protisektářského boje“, kterou bohužel známe i z českého prostředí (starší publikace a mediální vystoupení členů Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů, od jejichž rétoriky tato organizace našťásti postupně ustupuje).

Úspěch tohoto skutečně vědeckého a zároveň aplikovaného přístupu přitom byl tak pronikavý, že si jeho protagonisté mohli dovolit pozvat i své „sektobijné“ kolegy (Henri de Cordes, Michael Kropveld, Michael D. Langone aj.) a otevřeně s nimi diskutovat – což je také jediná cesta, již se mohou sociální vědci na tomto ožehavém poli vydávat. Tyto diskuse, jakkoli důležité a orientující i náboženskou politiku jednotlivých zemí (neboť obě skupiny badatelů v oblasti nové religiozity bývají zastoupeny mezi experty příslušných ministerstev), nicméně netvořily vlastní podstatu vědecké konference, již bylo informování o konkrétních náboženských skupinách a pluralitní religijní situaci v jednotlivých zemích světa. Hlavní témata tří denního jednání, které obvykle probíhalo v pěti až šesti paralelních sekcích, aby se dostalo na více než sto padesát referátů, přitom zahrnovala nová ná-

boženská hnutí a kontroverze kolem nich, nové formy etablovaných církví, New Age, západní esoterismus, novopohanství a náboženská hnutí inspirovaná asijskými tradicemi, jakož i religijní pluralismus v současné střední a východní Evropě. Mezi referujícími se kromě organizátorů objevily známé postavy James A. Beckford, George D. Chrystides, J. Gordon Melton či Steven Sutcliffe.

Velké mezinárodní konference tohoto typu leckdy mají více charakter sociální události než vědeckého setkání a nelze zastírat, že to platilo i v případě londýnského setkání. Kvalita jednotlivých příspěvků byla velice různorodá a některé zjevně nesloužily než k sebe prezentaci z důvodů „vykazování vědecké činnosti“, neboť mezinárodní konference bývají přístupné všem, kdo zaplatí relativně vysoký konferenční poplatek. Z tohoto důvodu i pro nemožnost navštívit všechny paralelní sekce se omezím pouze na bližší představení tří diskutovaných témat, která pokládám za nejdůležitější (pro českého čtenáře) – některé další příspěvky přitom zveřejnil CESNUR na svých internetových stránkách (http://www.cesnur.org/2008/london_cyberpro.htm), což je jistě lepší forma prezentace než u nás stále obvyklé sborníky, které (prakticky) nikdo nečte.

Obrovský ohlas mezi účastníky měla sekce „Patnáct let po Wacu“, diskutující tragický konec davidiánů – odštěpené skupiny adventistů vedené Davidem Koreshem (Vernonem Howellem), která na počátku roku 1993 jednapadesát dní vzdorovala obléhání amerického Úřadu pro alkohol, tabák a střelné zbraně, ukončenému krvavým útokem na komunitu. Především proto, že se sekce zúčastnil jeden z nemnoha přeživších, bývalý

duchovní Livingstone Fagan. Uplynulých patnáct let přitom strávil v americké věznicí, do níž byl odsouzen za údajné modifikace poloautomatických zbraní na automatické, respektive za nezaplacení daní americké vládě za tuto činnost. Potíž byla v tom, že změny zbraní, které davidáni skutečně (legálně) vlastnili, nikdy nebyly prokázány, a i pokud by byly, verdikt za neaplacení daní měl být mnohem menší – soudní proces, který sledovala média celého světa, sloužil především k tomu, aby americká vláda ospravedlnila svůj neadekvátní zásah proti „sektářům“, respektive následnou tragédii. Přeživší davidáni neměli nejmenší šanci v médiích prezentovat svojí verzi celé události, kterou dodnes chápou v náboženském smyslu jako apokalypsu. S časovým odstupem se tak bohužel ukazuje, že viníkem tragédie ve Wacu, která stála životy osmdesáti nábožensky založených osob, byl mnohem spíš ostrý antikultovní kurz americké vlády, která pouze našla „vhodnou“ oběť, než jednání členů extrémní náboženské skupiny, včetně jejího psychotického vůdce Davida Koreshe.

Teoreticky nejvýznamnější sekce si kladla otázku „Ne-li New Age, co tedy?“ a její klíčovou částí byla diskuse mezi Georgem Chrystidesem a Stevenem Sutcliffem o relevanci sociologické kategorie New Age. O změnách, jimiž moderní západní religiozita/spiritualita prochází, přitom nepochyboval ani jeden z referentů, zatímco ale Chrystides hájil v literatuře zažitou práci s uvedeným pojmem, dokonce i tím, že jej za svůj přijala (malá) část těch, již tak jsou sociology náboženství označováni, teolog Sutcliffe proti ní podnikl mnohem frontálnější útok. Připomněl, že humanitní a společenskovední

klasifikace náboženství jsou založeny na kategorii tzv. světových náboženství, která je západním etnocentrickým konstruktem a systematicky zkresluje naše pojetí mimoevropských (zejména ne-monoteistických) náboženství, což lze dobře ukázat na reálně neexistujícím „hinduismu“ (ten to problém v české literatuře nedávno přiblížil Martin Fárek – *Religio* 14, 2006, 2). Táž taxonomie, která fenomény současných alternativních spiritualit nedokáže zařadit jinak než jako reziduální kategorii New Age, přitom zjevně systematicky zkresluje i data ze západních společností, a proto by měla být podle Sufcliffa co nejrychleji opuštěna. Jde přitom o názor teoreticky dobře odůvodněný, avšak do té doby, než budeme mít k dispozici lepší kategorizaci – pokud k tomu vůbec dojde –, je asi lépe držet se zavedených pojmů, při vědomí jejich nedostatků a pouze nominální, ideálnětypické platnosti, než abychom se všichni pokoušeli vytvářet nějaké alternativní.

Poslední sekce, již bych na tomto místě rád připomněl, pojednávala o náboženských formách a jejich proměnách v postkomunistické střední a východní Evropě. Její zařazení přitom více korespondovalo s organizačním podílem ISORECEA a hojnou účastí východoevropských badatelů na londýnské konferenci (napočítal jsem jich plných 24) než s obsahovým přínosem značné části jejich příspěvků, ačkoli bych vzhledem k důležitosti tématu i osobní zainteresovanosti raději sděloval opak. Zdá se, že náboženské vědy na tom v našich zeměpisných šířkách a délkách nejsou tak špatně: jejich představitelé si mohou dovolit zaplatit dost nákladnou účast na mezinárodní konferenci, přičemž hlavním přínosem je leckdy jen

to, že „byli viděni“ a „vykázali činnost“. Z mezinárodně známých badatelů, publikujících v impaktovaných časopisech, přitom na konferenci vystoupili pouze Aleš Črnič (Slovinsko), Siniša Zrinščak (Chorvatsko) a autor tohoto příspěvku, zatímco chyběli Irena Borowiková (Polsko) či Miklós Tomka (Maďarsko), „zastoupení“ referenty menšího významu. Přesto je třeba přivítat, že alespoň někteří badatelé ze střední a východní Evropy berou mezinárodní vědeckou komunitu a její fungování vážně a zapojují se do její činnosti, zvlášť proto, že mohou prezentovat všeobecně vysoce zajímavou problematiku (různých forem) náboženské obnovy po pádu protinábožensky zaměřených komunistických režimů. Jakkoli na ně sotva můžeme vzpomínat v dobrém, kdo ví, kdy opět získáme podobnou příležitost – pokud se jí nechopíme teď. K tomu je ale třeba, aby příspěvky z této oblasti dosahovaly patřičných mezinárodních kvalit a byly prezentovány na relevantních fórech. Vystoupení na konferencích, za které pléduje Roman Vido (*Sociologický časopis/Czech Sociological Review* 43, 2007, 4 a *Religio* 15, 2007, 2), je sice dobrým „prvním krokem“, samo o sobě však rozhodně nestačí, je třeba především publikovat impaktované studie a knihy v prestižních zahraničních nakladatelstvích.

Zdeněk R. Nešpor

Komparativní historie a evropská města. Devátá mezinárodní konference urbánních dějin, Lyon 27. – 31. srpna 2008

Na konci srpna pořádala Evropská asociace urbánních dějin (EAUH) své pravidelné setkání, tentokrát pod názvem *Comparative History of European Cities*. V pořadí již deváté konference, konající se vždy po dvou letech, se organizačně zhostila École Normale Supérieure – Lettres et Sciences Humaines de Lyon (ENS-LSH), společně s Université Lumière Lyon 2.

Patří k dobré tradici asociace zvat do svých řad mladé adepty oboru – mimo jiné i prostřednictvím stipendií, která hraje doktorským studentům konferenční poplatek. Právě pro stipendisty přichystal letos výbor EAUH neformální přivítání; v rámci diskuse „nováčků“ s organizátory celé asociace a této její konference zazněla například myšlenka uspořádat v budoucnu zvláštní doktorandský workshop. Teprve poté prezident asociace Denis Menjot oficiálně zahájil konferenci v aule ENS, načež přítomní účastníci vyslechli úvodní přednášku Jacqua Rossiauda *Lyon et les fleuves*, věnovanou dynamizující roli Rhône a Saôny v životě Lyonu, respektive problémům soužití dvou velkých řek a města.

Zhruba pět set registrovaných účastníků si během tří dnů mohlo vybírat ze štědré nabídky padesáti hlavních či speciálních sekcí a šesti kulatých stolů. „Domácí půdy“ využili francouzští badatelé, jichž bylo na konferenci 110 a kteří reprezentovali celé široké spektrum společenskovedních oborů včetně právníků, ekonomů a urbánních geografů. Nutno říci, že